

«آرمان ملی» بررسی می‌کند

خصوصی سازی از رویا تا واقعیت

◀ **هدایت... خادمی: دولت دستش را از حوزه اقتصاد کوتاه کند**

آرمان ملی: باتوجه به اینکه بسیاری از تحلیلگران معتقدند تا برای بهبود وضعیت اقتصادی دولت باید از بنگاه‌داری و دخالت آشکار و نهان در اقتصاد دست بردارد، حالا معاون اول دولت چهاردهم مدعی است که دولت می‌خواهد از کارهایی که بخش خصوصی می‌تواند انجامش دهد دست خواهد کشید. شعاری که باتوجه به مطلوب بودنش شاید با واقعیت و اجرایی شدن فاصله داشته باشیم. اصل ۴۴ قانون اساسی که باشعار خصوصی‌سازی به جریان افتاد بیش از اینکه مفید باشد باعث چالش‌های زیادی شد از این رو جامعه همواره به نام خصوصی‌سازی یا تقویت بخش خصوصی حساس است زیرا تجربه نشان داده که این طرح‌ها سرانجام جالی ندارند. همچنین عارف با تأکید بر حمایت از بخش خصوصی، احیای تعاونی‌ها را به میان کشید، تجربه‌ای که بارها و بارها سقوط داشته است. در این مورد که تلاش برای احیای تعاونی‌ها چه هدفی را می‌تواند دنبال کند با یکی از تحلیلگران سیاسی- اقتصادی مصاحبه کرده‌ایم. خادمی در این مورد معتقد است در حوزه تعاونی‌ها باید شکست را بپذیریم ولی کنار کشیدن دولت از اقتصاد می‌تواند راه نجات شرایط کنونی باشد. در ادامه این گفت‌وگو را می‌خوانید.

دولت دخالت نکند

هدایت... خادمی، عضو ادوار کمیسیون اقتصادی مجلس و تحلیلگر مسائل سیاسی- اقتصادی در واکنش به این گفته معاون اول رئیس‌جمهوری که دولت می‌خواهد اقتصاد را در اختیار بخش خصوصی قرار دهد و همچنین در این مسیر تعاونی‌ها را احیا خواهد کرد، به «آرمان

ملی» می‌گوید: «در کشورهای توسعه یافته حجم کمتری از اقتصاد در اختیار دولت‌ها است و این نهاد تنها کار نظارتی انجام می‌دهد و بخش عظیمی از اقتصاد در اختیار بخش خصوصی واقعی قرار دارد. البته تعاونی‌ها هم قسمت کوچکی به خود تخصیص می‌دهند ولی عموماً در کشورهایی تعاونی می‌بینیم که به‌تازگی در مسیر توسعه قرار می‌گیرند. آنها فکر می‌کنند با کارهای گروهی مشارکت شهروندان را افزایش می‌دهند ولی توجه داشته باشید که کشوری مانند ایران همه این مراحل را تجربه کرده است. افرادی که می‌خواهند این استراتژی را در دستور کار قرار دهند باید ابتدا از تولد مافیاهای جدید جلوگیری کنند. تاریخ تاسیس تعاونی‌ها به سال‌های قبل انقلاب بازمی‌گردد که در آن زمان عملکرد مثبتی داشتند ولی باتوجه به تجربه اول انقلاب در زمینه تعاونی‌ها، همواره شکست را تجربه کرده‌ایم. همان طوری که اکنون هم می‌بینیم اکثر تعاونی‌ها با چالش مالی و شفافیت روبه‌رو هستند. ما شرکت تعاونی موفق کمتری می‌بینیم حتی تعاونی‌های رسمی و وابسته به نهاد‌های حاکمیتی مانند مجلس شورای اسلامی هم با چالش‌های قضائی روبه‌رو شده‌اند.»

او در همین مورد و با انتقاد از تصمیم دولت ادامه می‌دهد: «نمی‌توانیم چرخ را از نواختارغ کنیم. ما برای بهبود وضعیت بخش خصوصی اقتصاد نیاز داریم تا در بازار آزاد جهانی حضور داشته باشیم و از تجربیات آن کشورها برای بهبود وضعیت خودمان استفاده کنیم. اقتصاد اکنون به‌عنوان یک علم شناخته می‌شود و چیزی نیست که در هر دوره‌ای مدبری بیاید و با سلیقه خودش تغییراتی بدهد. ما باید ببینیم آلمان، مالزی، امارات و دیگر کشورهای جهان

«آرمان ملی» دلایل توقف صادرات گاز ترکمنستان به ایران را بررسی می‌کند

رد پای FATF در ناترازی گاز

◀ **چرا ترکمنستان به ایران گاز نمی‌فروشد**

تعیین تکلیف طلب خود شد و تهدید به قطع گاز کرد. با وجود رایزنی‌ها، گاز قطع شد و وزارت نفت ایران‌که پیشتر از بی‌نیازی به گاز ترکمنستان سخن گفته بود، بر موضع خود پافشاری کرد. این موضوع منجر به شکایت ترکمن‌گاز و درخواست جریمه دیرکرد از سوی ایران شد. در ادامه از ابتدای ژانویه ۲۰۱۷، ترکمنستان صادرات گاز به ایران را به دلیل تأخیر طولانی در پرداخت بهای گاز متوقف کرد و شکایت دیگری به دیوان دادرسی بین‌المللی ارائه داد. طبق حکم دادگاه، ایران موظف به پرداخت ۲ میلیارد دلار به ترکمنستان شد. جواد اوجی، وزیر نفت وقت، اعلام کرد که ایران اصل بدهی گازی خود را تا تابستان سال گذشته پرداخت کرده و واردات «محدود» گاز از ترکمنستان آغاز شده است، اما با این حال، ترکمنستان همچنان خواهان دریافت جریمه تأخیر پرداخت بهای گاز از ایران است، اما چندی پیش وزیر نفت از پرداخت اصل و جریمه دیرکرد پرداخت بدهی به ترکمنستان به پیش از این به دلیل تحریم و مشکل پرداخت‌های مالی برای ایران به تعویق افتاده بود خبر داد. به گفته کارشناسان این وضعیت نابسامان، نشان‌دهنده پیچیدگی‌های روابط گازی ایران و ترکمنستان و تأثیر آن بر تأمین انرژی کشور در شرایط کنونی است.

◀ **رد پای آمریکا و اروپا**

برخی از کارشناسان بر این باورند که دلایل متعددی ممکن است در این موضوع دخیل باشد، یکی از این دلایل می‌تواند فشارهای اروپا و آمریکا بر ترکمنستان باشد یا اینکه تأخیر در پرداخت‌های ایران موجب شده تا ترکمن‌ها به دنبال مشتری‌های مطمئن‌تری برای گاز خود بگردند. واقعیت این است که تأخیر در پرداخت بدهی گازی به ترکمنستان باعث افزایش نفوذ کشورهای اروپایی و اسرائیل در همسایه شمالی ایران شده است. این تغییرات به نوعی معادلات ترکمنستان برای ایجاد پیوند‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی با ایران را تحت تأثیر قرار داده و مسیر تجارت گاز را تغییر داده است. از سوی دیگر، قرارداد خط لوله تاپی در آستانه اجراست که ترکمن‌ها را به این فکر انداخته تا گاز خود را از طریق افغانستان به پاکستان و هند منتقل کنند و ایران را دور بزنند. این گزارش می‌افزاید، دولت سیزدهم توافق کرده بود که بدهی حدود ۲ میلیارد دلاری ایران شامل اصل بدهی و جریمه تأخیر، پرداخت شود. در این راستا، ۱/۶ میلیارد دلار از بدهی که معادل اصل بدهی بود، از محل آزادسازی منابع بلوکه‌شده ایران در عراق تسویه شد. همزمان با پیگیری ایران برای امضای قرارداد واردات گاز از ترکمنستان، مذاکرات دو کشور برای تسویه باقی‌مانده بدهی نیز ادامه داشت. به عبارت دیگر، ترکمنستان تنها به دنبال دریافت بدهی خود بود و پس از تسویه کامل، حاضر به امضای قرارداد‌های جدید نبود.

◀ **کارشکنی پنهان**

محمود خاقانی، کارشناس بین‌الملل انرژی درباره واردات گاز از ترکمنستان گفت: مادر شرایطی قرار گرفتیم که رئیس‌جمهور می‌گوید با دشمن هم می‌توانیم مدارا کنیم و اصل تعامل با همه کشورهای جهان را اعلام کرده است. از سوی دیگر به دلیل اینکه قرارداد‌های بلندمدتی با چین و روسیه بسته‌ایم، کشورهای دیگر حرف ما را باور نمی‌کنند و معتقدند که ما شریک

می‌خواهیم به تجربه ۵۰ تا ۶۰ سال پیش برگردیم. یک بخشی از اقتصاد به سرمایه‌گذاری‌های خارجی برمی‌گردد وقتی FATF را نمی‌پذیریم، وقتی که تحریم هستیم، وقتی با جهان ارتباط اقتصادی نداریم تعاونی‌ها چه کمکی می‌توانند

به اقتصاد ما بکنند؟ الان حتی نمی‌توانیم ارز جابه‌جا کنیم. قبل از تقویت تعاونی‌ها باید ابتدا تکلیف تعاونی‌های روی زمین‌مانده را مشخص کنند و پس از آن با تلاش برای رفع تحریم‌ها از شرکت‌های خصوصی برای واردات و صادرات حمایت کنند تا بیش از این اقتصاد نابسامانی نداشته باشیم.»

◀ **اقتصاد غیردولتی؟**

محمدرضا عارف، معاون اول رئیس‌جمهور در یازدهمین جلسه شورای اقتصاد با تأکید بر ضرورت فعالیت تعاونی‌ها در کشور گفت: «راهبرد مهم «دولت وفاق ملی» در حوزه اقتصاد این است که امور را به بخش‌های غیردولتی بگردانیم، از دیدگاه ما «تعاونی» ضرورتی است که از چند دهه قبل باید به سمت آن می‌رفتیم،

ترکمنستان توضیح داده است. وزیر نفت پیشین نفت در این باره گفت: قرارداد مربوط به خرید گاز از کشور ترکمنستان هرگز از طرف ایران باطل یا لغو نشده و این اقدام به دلیل عدم توانایی ترکمنستان در صادرات ۳۰ میلیون متر مکعب گاز در روز (که اکنون نیز این توان وجود ندارد) به صورت یکطرفه انجام شد. بهانه‌ای که شرکت گاز ترکمنستان با توسل به آن، قرارداد را نادیده گرفت، بدهی حدود یک میلیارد دلاری شرکت ملی گاز مربوط به دولت آقای احمدی‌نژاد بابت واردات گاز از ترکمنستان بود که البته به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، انباشته شده بود، اما گازی که در دولت جناب آقای دکتر روحانی از آن کشور دریافت شد، به رغم مشکلات فراوان ناشی از تحریم، به موقع تسویه و حتی مقداری از بدهی دولت قبل نیز پرداخت گردید، اما به دلیل ضعف ترکمنستان در صادرات پایدار گاز، در روز نخست ژانویه سال ۲۰۱۷ میلادی (برابر با ۱۲ دی ماه سال ۱۳۹۵) در اوج سرما، صادرات گاز را به ایران قطع نمود. گرچه با داربایت شرکت ملی گاز ایران، تدابیری اتخاذ گردید که به رغم این اقدام شرکت گاز ترکمنستان، حتی گاز یک مشترک هم قطع نشد. در خصوص سوآپ گازی در دولت سیزدهم نیز باید اظهار داشت که آن دولت نیز هرگز موفق نشد مقدار مذکور را دریافت نماید و تمام این هیاهو و شرفا برای ۳ تا ۵ میلیون مترمکعب گاز بود که تنها حدود ۱۰ درصد گاز موردتوقع در قرارداد بود که همان نیز انجام نگرفت و بعد از مدتی کوتاه قطع گردید.

◀ **در نهایت**

اما در مجموع با وجود اینکه ایران به رغم دارا بودن منابع عظیم گاز طبیعی (رتبه دوم ذخایر گازی جهان پس از روسیه)، با مشکلاتی در تأمین گاز داخلی مواجه است، علاوه بر تحریم به مشکلات عظیم مدیریتی برمی‌گردد که کشور را با بحران‌های بزرگ در بخش‌های گوناگون مواجه کرده است. از سوی دیگر کارشناسان افزایش سرانه مصرف گاز در ایران در مقایسه با دیگر کشورها، به دلیل یارانه‌های انرژی و قیمت پایین، بسیار بالاتر از استانداردهای جهانی می‌دانند که به این ترتیب ایران را یکی از پرمصرف‌ترین کشورهای جهان در حوزه انرژی معرفی کرده است. همچنین فرسودگی شبکه انتقال و توزیع گاز در بسیاری از مناطق باعث تلفات انرژی به صورت چشمگیری شده است که ناترازی‌ها را تشدید کرده است. همچنین به گفته صاحب‌نظران، ایران به دلیل تحریم‌های اقتصادی و عدم دسترسی به فناوری‌های پیشرفته و همچنین فقدان بسیاری از تجهیزات بهره‌برازی از گاز و پالایشگاه‌های قدیمی و بهره‌وری پایین، قادر به توسعه کافی میادین گازی و زیرساخت‌های مرتبط نبوده است.

پیش‌بینی افقه از آینده اقتصاد

چشم‌انداز روشن نیست

عضو هیات علمی دانشگاه اهواز می‌گوید شواهد و عوامل گوناگون نشان می‌دهند که تورم تا پایان سال می‌تواند از مرز ۴۰ درصدی دوباره گذر کند. لازم به گفتن است که اقتصاد ایران در سال‌های گذشته اغلب تورمی بیش از ۴۰ درصد را تجربه کرده است. به گزارش خبرنگرانلین با حذف ناگهانی سامانه نیما، نرخ ارز در بازارهای داخلی به سرعت افزایش یافت. با اینکه دولتی‌ها گفته بودند که به دنبال کنترل فاصله میان نرخ ارز نیمایی و بازار هستند ولی در نهایت با حذف سامانه نیما، زمینه‌گرانی‌ها در بازار غیررسمی را هم فراهم آورد. نرخ ارز شاخصی اساسی در اقتصاد است چرا که بیانگر قدرت پول ملی در مقایسه با دیگر ارزهای معتبر جهان است. افزایش نرخ ارز به سرعت به بازارهای مختلف تسری پیدا می‌کند و به سرعت به افزایش دیگر قیمت‌ها هم منجر می‌شود. این مهم بارها در ایران تجربه شده و هر بار نشان داده که گرانی ارز به سرعت تورم را هم بالا می‌برد. مرتضی افقه، کارشناس اقتصاد کلان، گفت: «چشم‌انداز کوتاه و حتی میان مدت اقتصاد کشورمان روشن نیست. در این مورد چندان نقطه امیدبخش یا به اصطلاح خبر خوبی وجود ندارد که بخوایم به آن دل ببندیم. تک به تک عوامل اقتصادی و حتی غیراقتصادی به نحوی سازمان یافته‌اند که به افزایش گرانی و تورم و کاهش نرخ رشد اقتصادی منجر می‌شوند.»

◀ **اقدام سوال برانگیز**

او ادامه داد: «در شرایطی که سیاست‌گذار با اقداماتش به ارزان شدن ریال و گرانی ارز دامن زده است، دولت نیز دست به کار شده و نرخ خدمات از جمله اینترنت، گاز و بلیط هواپیما را هم افزایش داده است. مشاهده می‌کنیم که به وضوح دولتی‌ها وسوسه شده‌اند که بنزین را هم گران کنند. در بخش تحولات غیر اقتصادی هم هر روز به آمدن ترامپ و به احتمال فراوان سیاست «فشار داکترکی» نزدیک‌تر می‌شویم. تحولات منطقه هم به نحوی است که وضعیت مناسب نیست». افقه افزود: «فشار داکترکی» به گفته عضو هیات علمی دانشگاه اهواز در این بستر نمی‌توان سرمایه‌گذاران را وادار به سرمایه‌گذاری کرد و مصرف‌کنندگان هم متاثر از این فضا اقداماتی خواهند کرد که به نوسانات بیشتر دامن خواهد زد. افقه با اشاره به اقدام بانک مرکزی در حذف ناگهانی سامانه نیما تصریح کرد: «از نظر من افزایش نرخ ارز نیما از ابتدا اقدامی اشتباه بود و حذف ناگهانی آن اشتباهی مضاعف و بزرگتر که نتیجه آن گرانی است. درست است می‌تواند به افزایش صادرات منجر شود ولی چنین نخواهد شد. برعکس چون تا ۸۰ درصد تولید داخلی ما وابسته به واردات کالاهای واسطه‌ای از مواد اولیه از خارج هستند، هر افزایشی در نرخ ارز به سرعت گرانی تولید داخل را هم به دنبال دارد». کارشناس اقتصاد کلان خاطرنشان ساخت: «در مصاحبه پیش هم هشدار دادم که سیاست‌گذاران از دستکاری نرخ ارز و حامل‌های انرژی و اقدام به گران‌سازی آنها خودداری کند چرا که تبعات این اقدام چند برابر موابهات آن است. به خصوص در وضعیت فعلی کشور که ثبات اندک است. متأسفانه نمی‌دانم چرا سیاستمداران علاقه به اجرای یکسری سیاست‌های خسارت‌بار و اشتباه دارند و حاضر نمی‌شوند از شکست‌های گذشته درس بگیرند». او با نقد اقتصاددانان طرفدار بازار آزاد، استفاده یکسویه و مطلق از ابزار افزایش قیمت به جای اصلاحات ساختاری را، ناشی از درکی دانست که کشور را به امروز انداخته است.

◀ **یارانه پنهان**

وی درباره اینکه عامل گرانی ارز تورم است یا برعکس این تضعیف ریال است که به تورم می‌انجامد گفت: «برخی می‌گویند عامل تورم همواره پولی است. من این طور نمی‌کنم و حتی می‌توانم بگویم در رابطه با وضعیت خاص ایران نگاهی مخالف دارم. من فکر می‌کنم این یک آدرس غلط است که به سیاست‌گذاران بگویم تضعیف ریال ناشی از تورم است حال آنکه تورم به این دلیل بالا رفته که نرخ ارز دزائم دست‌کاری و گران شده است. همانطوری که گفتم وقتی ارز گران می‌شود نه تنها کالاهای وابستگی که حتی تولیدات داخلی هم به دلیل وابستگی ۷۰ تا ۸۰ درصدی آن به واردات هم افزایش خواهد یافت». عضو هیات علمی دانشگاه اهواز درباره اینکه با افزایش ۱۰ درصدی نرخ دلار دولتمردان می‌توانند ادعا کنند که «یارانه پنهان» بیشتری به مردم پرداخت‌اند یا نه گفت: «دقیقاً همین طور است. دولتمردان طوری می‌گویند یارانه پنهان به مردم داده‌ایم که گویا خودشان هم باور کرده‌اند این مردم، مردمی زیادی طلب هستند. این در حالی‌است که اگر دولت جلوی ارز شدن ریال و گران شدن ارزهای دیگر را گرفته بود اکنون بخش مهمی از مشکلات به وجود نمی‌آمدند، افقه درباره مفهوم «یارانه پنهان» توضیح داد: «به نظر من این مفهوم اشتباه است و نباید که آن استفاده از تورم‌زیرا این طور نشان می‌دهد که گویا دولت چیزی به مردم پرداخته است حال آنکه فشارها از بالا به پایین وارد می‌آیند.